

PAXTA VA IKKILAMCHI TOLALAR ARALASHMASIDAN OLINGAN IPLARNING SIFAT KO'RSATKICHLARINING O'ZGARISHI

Atanafasov Muhiddin Rakhmonovich

Tashkent Institute of Textile and Light Industry

matanafasov@mail.ru

Ochilov To'liqin Ashurovich

Tashkent Institute of Textile and Light Industry

Baxodirov Shuhrat Baxodir o'g'li

Tashkent Institute of Textile and Light Industry

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada paxta va ikkilamchi tolalar aralashmasidan olingan to'rt xil variantdagi iplarga pishitish mashinasida 400, 500 va 600 buram berish orqali olingan iplarning sifat ko'rsatkichlari tahlili keltirilgan.

***Kalit so'zlar:** ipning chiziqiy zichligi, uzish kuchi, solishtirma uzish kuchi, uzilish kuchi bo'yicha kvadratik notekislik*

CHANGE IN THE QUALITY INDICATORS OF YARN MADE FROM A MIXTURE OF COTTON AND RECYCLED FIBERS

ABSTRACT

This article presents an analysis of the quality indicators of yarn of 4 variants, developed with the following twist values of 400, 500 and 600 kr/m on twisting machines from a mixture of cotton and recycled fibers.

***Key words:** linear density of the thread, breaking strength, specific tensile strength, quadratic inequality in terms of tensile strength*

KIRISH

Tikuvchilik sanoatida buyumlarni tayyorlashda chiqadigan qiyqimlardan samarali foydalanish uchun energiya-resurstejamkor texnologiya va texnika vositalarini qo'llash etakchi o'rinlardan birini egallamoqda. Dunyo miqyosida trikotaj ishlab chiqarish qiyqimlari ip hisobida olinganda paypoq to'qish qiyqimlari 7% gacha, ichki trikotaj kiyimlari tayyorlash qiyqimlari 12 -20% ni, ustki trikotaj tayyorlash

qiyqimlari 15-20 % ni tashkil etadi [1]. SHu jihatdan hozirgi paytda resurstejamkor texnologiya asosida mahsulot ishlab chiqarish muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

To'qimachilik va trikotaj qiyqimlarini qayta ishlashda AS-11 Befama, SHM chimdib-tituvchi mashinalar va CH-11-SH tarash mashinasi qo'llanilib, PR-200 rotorli mashinada ip yigirilgan [2]. CH-11-SH mashinasining mahsuldorligini oshirish maqsadida uning garnaturalari takomillashtirilgan, metall arra tishli garnaturalar bilan almashtirilgan. Lekin, garniturani tozalashda ayrim qiyinchiliklarga duch kelingan. Pilta, pilik uzuqlari va michkadan ip ishlab chiqarish uchun chimdib-moylovchi mashina SHZ-140, labazlar, ikki karra tarovchi apparatlar va PB-132 SH yigirish mashinalari qo'llanilgan [3]. Germaniyaning "Auteea" firmasining chimdib mashinalari yuqori mahsuldorligi va soddaligi bilan farqlanadi. Ko'pgina xorijiy firmalarning chimdib va konserval mashinalari konstruksiyalari modulli bo'lib ularni tez almashtirish mumkin [4].

Iplarning asosiy ko'rsatkichlariga uzish kuchi, solishtirma uzish kuchi, hamda notekislik ko'rsatkichlari kiradi [5].

NATIJALAR

Tikuvchilik buyumlari ishlab chiqarish jarayonida buyumni tayyorlash paytida chiqadigan qiyqimlarni qayta ishlab, ikkilamchi tolalarga paxta tolasini aralashtirib, iplar ishlab chiqarildi va olingan sinov natijalari 3.1-3.3-jadvallarda keltirildi.

3.1-jadval

Paxta va ikkilamchi tolalar aralashmasidan olingan iplarning fizik-mexanik xossalari o'zgarishi (400 br/m)

t/r	Ko'rsatkichlar	Ip tarkibidagi paxta va ikkilamchi tolalar aralashmasi,%			
		25% ikkilamchi tola+75% paxta tolacidan olingan ip	20% ikkilamchi tola +80% paxta tolasidan olingan ip	30% ikkilamchi tola +70% paxta tolasidan olingan ip	15% ikkilamchi tola +85% paxta tolasidan olingan ip
1.	Iplarning chiziqli zichligi, tex	60,8	61,50	60,0	61,10
2.	Iplarning chiziqli zichligi bo'yicha variatsiya koeffitsienti, %	4,12	3,26	4,57	3,10
3.	Iplarning buralishlar soni, br/m	400	410	405	407
4.	Iplarning buralishlar soni bo'yicha variatsiya koeffitsienti, %	6,7	5,9	6,9	5,7
5.	Iplarning uzish kuchi, sN	323,8	367,5	311,9	398,2

6.	Ipning uzish kuchi bo'yicha variatsiya koeffitsienti, %	6,75	6,12	8,80	5,66
7.	Ipning solishtirma uzish kuchi, sN/tex	5,32	5,97	5,19	6,5
8.	Ipning uzilishdagi uzayishi, %	10,76	11,22	11,9	10,98
9.	Ipning uzilishdagi uzayishi bo'yicha variatsiya koeffitsienti, %	12,44	11,95	13,76	11,87

3.2-jadval

Paxta va ikkilamchi tolalar aralashmasidan olingan iplarning fizik-mexanik xossalarning o'zgarishi (500 br/m)

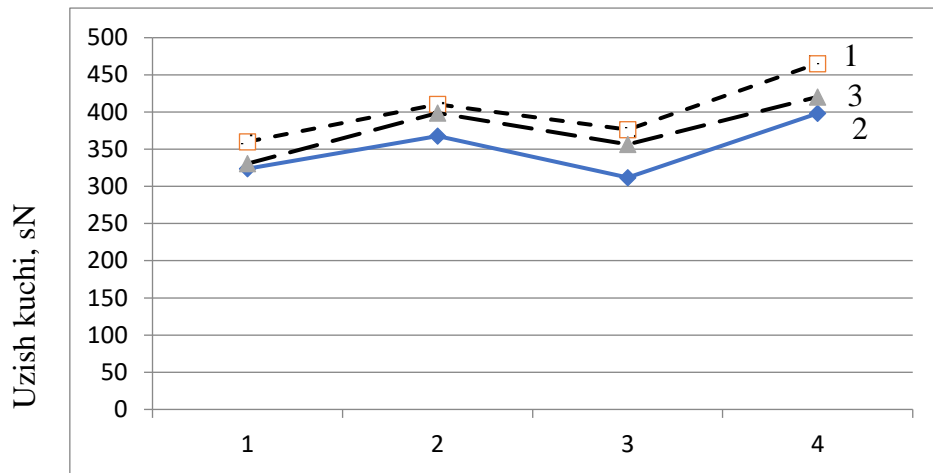
t/r	Ko'rsatkichlar	Ip tarkibidagi paxta va ikkilamchi tolalar aralashmasi,%			
		25% ikkilamchi tola+75% paxta tolacidan olingan ip	20% ikkilamchi tola +80% paxta tolasidan olingan ip	30% ikkilamchi tola +70% paxta tolasidan olingan ip	15% ikkilamchi tola +85% paxta tolasidan olingan ip
1.	Ipning chiziqli zichligi, tex	60,3	60,50	60,8	60,7
2.	Ipning chiziqli zichligi bo'yicha variatsiya koeffitsienti, %	3,78	3,12	4,12	2,98
3.	Ipning buralishlar soni, br/m	505	520	515	518
4.	Ipning buralishlar soni bo'yicha variatsiya koeffitsienti, %	6,2	5,67	6,5	5,44
5.	Ipning uzish kuchi, sN	360,12	410,30	376,11	465,23
6.	Ipning uzish kuchi bo'yicha variatsiya koeffitsienti, %	6,97	6,78	7,45	4,98
7.	Ipning solishtirma uzish kuchi, sN/teks	6,82	7,39	6,19	7,66
8.	Ipning uzilishdagi uzayishi, %	10,56	10,45	10,78	9,56
9.	Ipning uzilishdagi uzayishi bo'yicha variatsiya koeffitsienti, %	11,44	10,45	12,5	9,86

3.3-jadval

Paxta va ikkilamchi tolalar aralashmasidan olingan iplarning fizik-mexanik xossalari o'zgarishi (600 br/m)

t/r	Ko'rsatkichlar	Ip tarkibidagi paxta va ikkilamchi tolalar aralashmasi,%			
		25% ikkilamchi tola+75% paxta tolacidan olingan ip	20% ikkilamchi tola +80% paxta tolasidan olingan ip	30% ikkilamchi tola +70% paxta tolasidan olingan ip	15% ikkilamchi tola +85% paxta tolasidan olingan ip
1.	Ipning chiziqli zichligi, tex	60,6	60,0	60,5	61,0
2.	Ipning chiziqli zichligi bo'yicha variatsiya koeffitsienti, %	4,02	3,45	4,47	3,12
3.	Ipning buralishlar soni, br/m	612	608	610	598
4.	Ipning buralishlar soni bo'yicha variatsiya koeffitsienti, %	6,12	5,86	6,88	5,67
5.	Ipning uzish kuchi, sN	330,6	398,8	356,7	420,4
6.	Ipning uzish kuchi bo'yicha variatsiya koeffitsienti, %	7,56	7,44	8,12	5,12
7.	Ipning solishtirma uzish kuchi, sN/tex	5,45	6,64	5,90	6,89
8.	Ipning uzilishdagi uzayishi, %	11,8	10,24	10,56	10,1
9.	Ipning uzilishdagi uzayishi bo'yicha variatsiya koeffitsienti, %	11,78	11,02	12,98	10,8

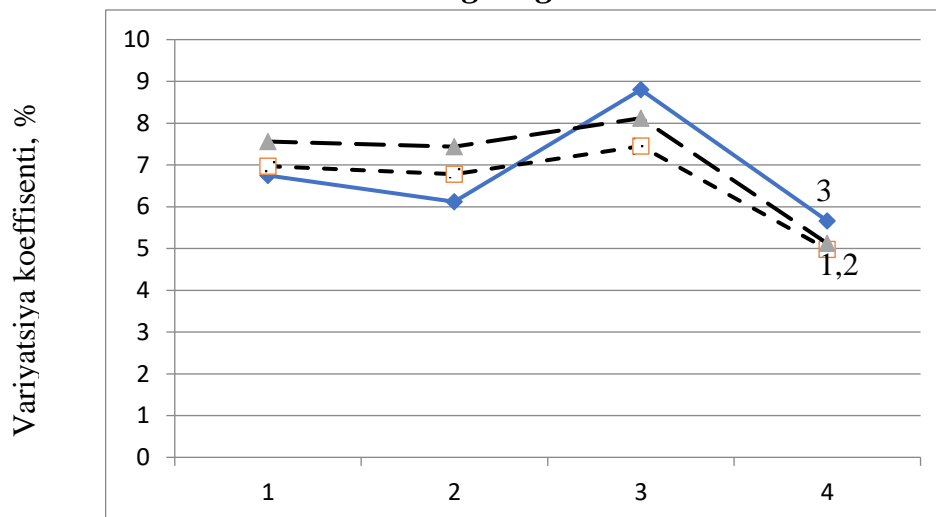
Pnevmomexanik yigirish mashinasida qaytimlardan 25% ikkilamchi tola+75% paxta tolacidan olingan ip, 20% ikkilamchi tola+80% paxta tolasidan olingan ip, 30% ikkilamchi tola+70% paxta tolasidan olingan ip, 15% ikkilamchi tola+85% paxta tolasidan olingan buralishlar soni turlicha bo'lgan iplarning fizik-mexanik xossalari o'zgarishi quyidagi 3.3-3.5-rasmlarda keltirilgan [6].

1- buralishlar soni 400 br/m;
 2- buralishlar soni 600 br/m;
 3- buralishlar soni 500 br/m.

Aralashma tarkibi

3.3-rasm. Paxta va ikkilamch tolalar aralashmasidan olingan iplarning uzilish kuchining o'zgarishi.

1- buralishlar soni 400 br/m;
 2- buralishlar soni 600 br/m;
 3- buralishlar soni 500 br/m.

Aralashma tarkibi

3.5-rasm. Paxta va ikkilamch tolalar aralashmasidan olingan iplarning uzilish kuchi bo'yicha variatsiya koeffitsientining o'zgarishi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari tahlilidan ko'rinib turibdiki, tarkibida ikkilamchi tolalar tarkibining kamayishi va buralishlar soni ortishi bilan ipning chiziqli zichligi bo'yicha variatsiya koeffitsienti 20,87% dan 22,38% ga, buralishlar soni bo'yicha variatsiya

koeffitsienti 7,3% dan 11,9% gacha kamaydi, uzish kuchi 11,89% dan 21,3% ga oshdi, uzish kuchi bo'yicha variatsiya koeffitsienti 9,3% dan 32,27% gacha kamaydi, solishtirma uzish kuchi 10,88% dan 20,89% gacha, uzilishdagi uzayishi 4,1% dan 14,4% gacha oshdi, uzilishdagi uzayishi bo'yicha variatsiya koeffitsienti 3,9% dan 8,32% gacha kamaydi.

Ba'zi bir tadqiqot ishlarida tiklangan tolalar ulushi 30%, 40%, 50% li aralashmadan 250 tex bo'lgan halqali usulda yigirilgan ipning sifat ko'rsatkichlari aniqlangan. Aralashmadagi tiklangan tolalar ulushi 30% dan 50% gacha oshganda ipning pishiqligi 1962 sN dan 1009 sN gacha kamaydi. Pnevмомеханик yigirish mashinasida 250 tex li ip olindi hamda sifat ko'rsatkichlari aniqlandi. [7].

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot natijalaridan ko'rinib turibdiki, 15% ikkilamchi tola+85% paxta tolasidan olingan ipning uzish kuchi, solishtirma uzish kuchi boshqa tarkibli aralashmalardan olingan iplarning ko'rsatkichlariga nisbatan yuqori ekanligi aniqlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Azizov I.R., Jumaniyazov Q., Erkinov Z.E. (2020) Tolalarni chiqitsiz qayta ishlash texnologiyasi. "Innovatsion rivojlanish nashriyoti-matbaa uyi".

2. В.М.Соколинский. Совершенствование технологии производства восстановленной шерсти и волокна объединении "Подмосковье". Текстильная промышленность. 1982.№3, с.47-48.

3. В.Ульчинас. Организация участка по переработке угаров на фабрике. Текстильная промышленность. 1982.№2, с.48.

4. А.М.Пулавский. Оборудование для переработки второсырья. Текстильная промышленность. 1981.№5, с.47.

5. J.R.Mukhtarov, M.R.Atanafasov, Z.F.Valieva, M.B.Djumaniyazov, E.T.Laysheva "The effect of the amount of waste of yarn on the physical and mechanical indicators", Eur. Chem. Bull. 2022,11(6), 15 - 19 15.

6. D.A.Khalmatov M.R.Atanafasov, T.A.Ochilov, R.X.Norboev, M.A.Mansurova "Changes in the Uneven Indexes of Sliver and Threads by Different Technological Processes", International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE), Volume 9 Issue 1 2020.

7. M.Sh.Xoliyarov. Ikkilamchi xom ashyodan ip yigirish texnologiyasini takomillashtirish. Texnika fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya ishi. Toshkent, 2002, 81-82 b.